

Timo Kinnunen
Särkiniementie 16 A 41
70700 Kuopio
Finland

Savitaipale in Memoriam

Savitaipale liittyy minun henkilöhistoriaani sillä tavoin, että bussiyhteydet Mikkeliin ja Jyväskylään hoituivat sen kautta. Siitä lähti tie Toivakkaan, ja sitä kautta Jyväskylään. Toisaalta Savitaipaleen kautta pääsi Mikkeliin kahtakin eri tietä, joista Kärnänkosken kautta kulkeva reitti oli mäkisempi. Olen käyttänyt melkein koko ikäni pelkästään julkisia kulkuvälineitä (vuodesta 1965 aina vuoteen 1990 saakka), jonka jälkeen suoritin (kohtalon oikusta) ajokortin Paskonvaarassa, ja linja-autoilukauteni loppui siihen. Linja-autovuorotkin olivat tällä välin harvenneet, ja matkustajien yleinen profiili muuttunut aivan oleellisesti. Ennenvanhaan linja-autojen ja junien matkustajat muodostivat hyvin edustavan otoksen koko Suomen kansasta, mutta nykyään busseissa kulkevat vain eläkeläiset, pummit ja koululaiset. Muun Suomi on noussut omille pyörilleen. Se, minkä joukkoliikenneaikana näkyi erityisen selvästi, oli suomalaisen yhteiskunnan nopea muutos, ja maatalouden rankka alasajo. Enää ei nähdä sellaisia episodeja joka kerran sattui bussimatalla Jyväskylästä Toivakkaan. Eräs miesmatkustajista oli (sattuneesta syystä) rahaton, ja kun kuljettaja pyysi siltä matkan päättyessä lipun hintaa, miekkonen pakeni juosten pellolle. Kuski säntäsi perään, ja otti tyypin kiinni, ja pienen painiottelun jälkeen lannisti miehen peltoon rähmälleen. Sitten se peri mieheltä lipun hinnan, ja palasi takasin autolle heiluttaen seteleitä, ja kaikki matkustajat taputtivat spontaanisti käsiään. Kertoivat, että kuski oli urheilumiehiä, ja kisannut painissa ainakin piirtasolla. Ensin linkkareista katosivat rahastajat, ja senjälkeen matkustajat. Linja-autolla matkustamisen romahdus oli osa suomalaisen maaseudun systemaattista alasajoa, ja monet suomalaiset kunnat tuntuvat olleen enemmän tai vähemmän eksyksissä vähenevän populaationsa kanssa. Esimerkiksi koulut oli suunniteltu aikana jolloin lapsia oli joka paikassa paljon, mutta kun lapsimäärät kylissä vähenivät, piti kyläkouluja sulkea, ja kun linja-autojen matkustajamäärät pienenevät, lopetettiin kannattamattomia linjoja. Kylistä hävisivät varsin pian kyläkaupat, joiden toiminta oli rakentunut pitkälti sen varaan, että kauppias nouti kaupungeista ihmisten tarvitsemia tavaroita. Nyt ihmiset hakivat tavaransa itse. Sitten kylistä ja kirkonkylistä hävisi posti, ja vaikka posti vielä kulkikin, oli kylien elämä saanut jälleen yhden suoneniskun lisää. Useimmat ennen niin tärkeät yhdistykset kuivuivat kokoon, ja seuroja lopetettiin. Kylätie kävi pian hiljaiseksi, vaikkei ollut edes sotaa. Tokihan kylä -ja pihateitä aurattiin edelleen talvisin, jos kylässä oli saatavilla traktorimies, mutta kun kylätiet olivat yksityisteitä, ei kunta tai valtio niitä aurannut tai muutoinkaan kunnostanut. Kylissä palattiin aikaan, jolloin joku teki jonkun työn, ja sai siitä palkkseen työsuorituksen, tai pienen summan rahaa. Jo verottaja olisi puuttunut peliin tässä vaiheessa, olisi kaikki ihmisten välinen yhteistyö hyytynyt. Elettiin näet uudelleen eräänlaisessa luontaistaloudessa. Tämä merkitsi sitä, että esimerkiksi yksityisten ihmisten pelot tulivat kynnetyksi, jos kylässä oli vielä joku, joka osasi kyntää, tai jaksoi istua traktorin pukilla. Peltoja vuokrattiin muille, jos vain asiasta kiinnostuneita oli saatavilla, ja lehmät lastattiin korkealaitaiseen. Kun samalla kuitenkin yhteiskunnassa tavoiteltiin joka paikassa taloudellista kasvua ja kannattavuutta, se tapahtui aina työvoimaa vähentämällä, mikä voi joissakin tilanteissa olla kaupungeissa järkevää, mutta maalla työvoiman vähentäminen merkitsee totaalityöttömyyttä, sillä korvaavia työpaikkoja ei ole. Tässä säästämisen prosessissa kuolivat kuntien terveyskeskukset, tai niiden toiminta tukahtui muutoin. Kirkonkylistä hävisivät useimmat erikoiskauppaliikkeet, ja ne suuremmat kaupat, joiden ketju oli hävinnyt kilpailussa. Ei ihme, että monet kunnat lähtivät hädissään kaiken maailman helppoheikkien perään, mutta koska kunnat eivät voi joutua konkurssitilaan, ei tehdyillä virheillä ollut vaikutusta, ja sama ralli jatkui kuin ennenkin. Myös Savitaipaleella oli oma pilvenpiirtäjäprojektinsa, ja Savitaipaleenporttinsa.

Savitaipale

En osaa sanoa syytä miksi ihmiset ovat alunperin asettuneet Savitaipaleen tienoille asumaan, mutta todennäköisin syy lienee se, että se on ollut jonkinlainen risteyskohta. Joka tapauksessa asutus tässä eteläkarjalaisessa kunnassa on perin vanhaa. Kuolimojärven alueelta on löydetty kivekautisia asuinpaikkoja ajalta 3000 - 1600 eKr. Kirjallisestikin savitaipalelaisia kyliä mainitaan nimeltä jo niinkin varhain kuin vuonna 1540 (**Kustaa Vaasan** verouudistuksen yhteydessä). Mutta itsenäisyys houkutti, ja niinpä Peltoinlahden rukoushuonekunnan asukkaat tekivät kruunulle itsenäistymisanomuksen, ja **Kristiina-kuningattaren** holhoojahallitus päätti vuonna 1639, että Savitaipaleen pitäjä perustetaan - ja että siihen liitetään mukaan Taipalsaaresta 46 kylää ja Mäntyharjusta 2 kylää. Uuden kunnan maantieteelliset rajat määrättiin sittemmin maanmittari **Strengin** järjestelyjen mukaisesti. Koska Savitaipale on tavallaan kudottu monenlaisista osista, ei sillä ole esimerkiksi omaa murretta, tai selvää savitaipalelaista kansankulttuuria, vaan siinä on mukana kaikenlaisia aineksia. Ylläolevassa kuvassa näkyy Savitaipaleen kirkonkylä sellaisena kun se oli vuonna 1919, eli heti kansalaissodan jälkeen. Pappila oli poltettu, ja kansalaistaistelut käyty. Kuvasta näemme, että tuolloin kaikki rakennukset oli tehty aidosta massiivipuusta, ja puhdas maalaisidylli vallitsi varsin pitkään.

Savitaipale vuonna 1950

Kuvassa näemme Savitaipaleen kirkonkylän vuonna 1950, ja vieläkään emme voi nähdä mitään oleellista muuttuneen kansalaissodan ajoilta. Kirkko hallitsee edelleen kirkonkylän armaita äidinkasvoja, ja pyhäaamun rauha se hiljaa henkäilee, sekä **Taisto** -niminen herrasmies siellä vaan hiljalleen raukenee. Minun ottoveljeni nimi oli myös **Taisto**, ja aina kun lapsena kuulin laulun *Pyhäaamun rauha*, ajattelin aina velipoikaa, joka minun kuvitelmissani raukeni. Ikäeromme oli huomattava, ja **Taisto** kävi tytöissä kun minä olin vasta pikkupoika. Ihmettelin aina miten se jaksaa maata kaiken pyhät kuin härski silli, eikä siis pelkästään vaan *rauennut*. No niin. Vaikka tämä kirkonkylä tässä näyttääkin vieä uinuvan *ruususenuntaan*, olivat ahnaat ottajat ja puliveivarit jo ovelta odottelemassa, vaikka kukaan arvon kirkonkyläläisistä ei sitä vielä tiennytkään.

Olkkolanhovi ja Europaeuksemuseo

Savitaipalelaiset mainitsevat itse mielellään tunnettuina savitaipalelaisina **D. E. D. Europaeuksen**, joka oli kielitieteilijä. Häntä on muistettu Olkkolanhoviin pihaan pystytetyllä museolla, joka näkyy kuvassa vasemmalla. Savitaipalleella muistetaan myös kansanrunouden kerääjä **Väinö Rautio** (1894–1974), ja taidemaalari **Jonni Myyrä** (1892–1955), sekä muistetaan myös mainita formulaselostaja **Matti Kyllönen**

(1949-). Savitaipale olisi voinut olla suomalaisen kantrimusiikin kehto, mutta eipäs vaan ollutkaan. En tiedä ainuttakaan kuuluisaa populaarimuusikkoa joka olisi lähtenyt maailmanvalloitusretkelle Savitaipaleelta, ja vieläpä onnistunutkin yrityksessään.

Savitaipaleen kirkko

Savitaipaleen kirkko on säilynyt näemmä ennallaan, ja näin sen näkee **Google Street View** -kuvausauto. Kirkko on tehty kivistä, ja siitä syystä kirkonpolttajien on ollut hankala sitä polttaa. Uutta aikaa henki kuvassa komeileva sähköpömpeli, joka on varmaankin samanlainen mihin suomalainen dopingasiantuntija (ja päätirehtööri) törmäsi autollaan kerran umpihumalassa, ja pakeni sitten rantaan piiloon poliiseja. Tämä ei tapahtunut tosin täällä, mutta mitäpä siitä. No niin. Kirkko ei enää hallitse maisemaa, ja se näyttää jääneen yksin omalle vuosisadalleen.

Savitaipaleen keskusta

Savitaipaleella ei ole oikeastaan varsinaista keskustaa, vaan se koostuu joukosta samankaltaisia rakennuksia mitä voimme nähdä kuvassa. Määriteltäköön siis ihan vapaasti tämä näkymä edustamaan Savitaipaletta, ja olemaan sen *keskusta*. Päätetty!

Savitaipalelaiset unohtavat usein kirjaimia, kuten kuvassa näkyvän Saviaipaleen urheiluliikkeen kohdalla on päässyt tapahtumaan. Jos joskus satutte Savitaipaleelle, muistakaa puhua aina Saviaipaleen urheiluliikkeestä, jotta ihmiset tietäisivät mistä te puhutte. Teen unohtaminen ei ole sattumaa! Tämä alituinen kirjainten unohtelu paikannimistä ja sanoista saattaa juontua ajasta jolloin muodostetulle kunnalle etsittiin nimeä, ja lopulta valittiin joku paikallinen, jo käytössä oleva nimi, joka oli ehtinyt lyhentyä monta kertaa. Savitaipale -nimen synnystä onkin olemassa teoria poikineen.

Jotkut arvelevat Savitaipale -nimen syntyneen sanoista Saimaan-taival- tai Savontaival. Nämä selitykset ovat kuitenkin pelkkää legedaa, sillä validi selitys nimelle lienee yksinkertaisempi. Saimaasta pistää Kuolimoa kohti pitkä ja kapea Savilahti, eli nykyisin Lavikanlahti, jota on käytetty jo muinoin vesitienä, ja myöhemminkin. Lahti ulottuu melkein Savitaipaleen kirkonkylään, ja kuten tämän vesireitin päätepistettä esittävästä kuvasta näemme, Lavikanlahdessa voi liikennöidä isoillakin moottoriveneillä niin pitkälle kuin lahtea riittää. Tästä ei ole ollut enää kummoista matkaa Kuolimonjärvelle vaikka jalan, tai hevospelillä. Tämä panee epäilemään kuntakertomusten ontuvia teorioita, joiden mukaan Savitaipaleelle olisi sauvottu savivellissä. Saattaa silti olla, että muinoin Saimaalta on ulottunut suora vesiyhteys aina

Kuolimolle saakka. Maanousun myötä vesiuoma olisi osin kadonnut, ja jäljelle olisi jäänyt vain erillisiä lampia, joita Savitaipaleen lähiympäristössä on runsaasti. On mahdollista, että kun muinaiset erämiehet ovat vetäneet veneitään ahdasta, ja osin pahasti liettynyttä Lavikanlahden loppupään puruomaa myöten Saimaalta Kuolimolle, he ovat savenneet jalkineensa pahoin siinä puuhassa puuhassa – ei siinä mitään. Miksei niinkin. Taipale -nimistö on Suomessa laaja, kuten Taipalsaarella Vehkataipale, jolla mitä ilmeisimmin on viitattu reitin varrella olevaan runsaaseen vehkakasvillisuuteen, joka olisi auttanut paikan tunnistamisessa. Taipale – nimet kertovat taivalluksista, ja toisinaan myös siirtymisestä maakannasten yli vesistöstä toiseen. Jotenkin tuntuu kuitenkin siltä, että jo muinaiset ihmiset ovat tunteneet helpompia reittejä Savitaipaleelle esimerkiksi Saimaan suunnalta.

On nimittäin täysin mahdollista, että Savitaipaleelle olisi liikennöity Saimaalta Kärnänkosken kautta, joka sijaitsee ihan linnoituksen tuntumassa. Kuvassa näkyy myllyrakennus, joka käyttää hyväkseen kosken sivuvirtauksen voimaa. Nykyisellään Kärnänkoski näyttää koskiosuudeltaan kivikkoiselta, mutta toisaalta koski on varsin lyhyt. Olettaisin, että muinaiset metsästäjät ovat tunteneet kaikki metkut, joilla sauvotaan koskia, tai lasketaan tavaraa niitä pitki alajuoksulle päin – eivätkä edes virsut saveennu – ja sitäpaitsi maakannas on melko kapea. Tiedetään, että myöhemmin pyhänä aikoina puutavara-yhtiöt rakensivat tukkien vinssausratoja maakannaksen yli, ja lähellä sijaitsi lotjasatama, josta puutavaran kuljetus todennäköisesti jatkui muualle järvenselkiä pitkin. Lotjasatamasta on vieläkin nähtävissä jäänteitä. Hieman pohjoisempana sijaitseva Partakoski on paljon vuolaampi, joten se jää korkeintaan B-luokan vaihtoehdoksi.

Savitaipalelaiset ovat keksineet oivan konstin jolla torjua töherryksiä, nimittäin maalauttamalla sellaisia julkisesti. Ovathan nämä toki mukavampia katsella kuin esimerkiksi Kuopiossa tavattavat *Rennon* töherrykset (puhumattakaan *Tuomiosta*, ja niistä muista). Tässä on tavoitettu jotakin Etelä-Amerikan kaupungeissa harrastetusta seinätaiteesta. En tosin osaa sanoa, onko maalaukseen joku lisännyt jotakin omiaan, mutta kokonaisuus on ainakin hyvä, ja sopisi muuten jonkinsortin matkailukohteeksikin.

Savitaipaleella kävijöiden ehdoton ykköskohde lienee *Katottomankylä*, joka sijaitsee melkein keskustassa. Kuvasta näkee mistä tässä on kysymys: katot puuttuvat, ja sen myötä myös talojen muut rakenteet retkottavat. Tuohon pihaan sopisivat mitä mainioimmin erilaiset autonromut, sekä muutakin sälää. Siellä se *Pikku-Pietari* varttui nuorukaiseksi, ja myöhemmin varttui mieheksi eri puolilla Suomea, koska vietti, niin sanotusti, varsin liikkuvaa elämää. Itse asiassa **Pietari** olikin keksijä. Lisäksi **Pietari** oli varsin isokokoinen, ja koska lähistöllä varttui nuorukaisiksi muitakin samanimisiä, sanottiin häntä *Pietari Suureksi*.

Savitaipaleen entinen linkkariasema

Olettaisin, että oheisessa kuvassa näkyy Savitaipaleen linja-autoasema, ja olettaisin edelleen, että rakennuksesa on sijainnut aikanaan baari. Nyt alue näyttäisi olevan jossakin muussa käytössä. Linja-autojen valtakausi alkaa olla ohi, ja kansa kulkee jopa kusireissunsa omilla autoillaan, joita onkin sitten joka paikassa, kuten myös oheisessa valokuvassa. Vaikka suomalaisella maaseudulla onkin tapana pysäköidä autonsa mihin sattuu, niin tässä tapauksessa autot on osattu tuupata ruutuihin, jos niitä on ollut vapaana.

Savitaipaleen pilvenpiirtäjä

Savitaipale on käyttänyt kaikki kuviteltavissa olevat konstit, joilla vain voi tehdä itsestään naurettavan muiden silmissä, vaikka käytetyillä konsteilla onkin, toki, päässyt valtakunnanotsikoihin. Kuvassa näkyvä

vihreä pötikkä on nimittäin kuntaan suunnitteilla ollut pilvenpiirtäjä. Tietenkään se ei sovi maisemaan, ja on jo ajatuksenakin täysin hölmö, mutta eihän tällaisilla seikoilla ole nykyään enää mitään merkitystä. Kuten ei silläkään, miten vesi saadaan pumpattua yläkerroksiin kun se kirkonkylän vesitorni jää kumminkin tarkoitusta varten hieman liian matalaksi. Toki muitakin ongelmia on, mutta tärkeintä onkin se, että näillä keinoin kunta pääsee valtakunnan medioihin, ja päivän uutisaiheeksi. Näinn Savitaipale sai olla ainakin päivän kuninkaana.

Savitaipaleen portti

Toinen huvittava, ja nimenomaan Savitaipaleeseen liittyvä yksityiskohta on *Savitaipaleen portti*, jossa on käytetty paperikoneen osia. Tällaisena sen näkee **Google Street View** -kuvausauto lähestyessä Mikkelintien risteystä. Jos asia olisikin jätetty tähän, ja vaiettu hiljalleen kuoliaaksi, olisivat asiat olleet vielä mallillaan. Mutta kun piti oikein julistaa kilpailu, jossa tätä monumenttia saisi vapaasti koristella, saatiin naurua taas piisaamaan. Ihminen voi näet olla hauskan oloinen vaikka olisi täysin vakavissaan. Kaupunkilaiset taas voivat hymähdellä pilkallisesti, että juuri tällaisia ne nykyajan maalaiset ovat!

Timon Brandenburg -versio Savitaipaleen portista

En aio osallistua tällä omalla versiollani mihinkään kilpailuun, mutta minun sommitelmissani ideana on se, että ostettaisiin (tai mielumminkin varastettaisiin) Berliinistä Brandenburgin portin yläosa, ja tuotaisiin Savitaipaleelle. Siis tämä samainen **Nikita Hrustshevin** särkevä hammas, ja portti itään, joka kuitenkin suljettiin aina Neuvostoliiton sortumiseen saakka. Se oli portti, josta ei kuljettu, tai jos kuljettiin, niin siihen paikkaan ammuttiin, ja lyötiin koukut paikoilleen ja raahattiin pois. Suuret kaukasianpaimenkoirat kiersivät ikuista lenkkiään muurin toisella puolella, ja kun niiltä loppui työ muurin murruttua, ne kuulemma tapettiin. Vähän samaan tapaan kuin suomenhevoset vietiin Suomessa aikanaan tiloilta teurastamoihin, kun niitä ei kuulemma tarvinnut, ja traktorit tulivat kuulemma taloudellisemmiksi käyttöä. Niinpä sitten tumma *suolamakkara* merkitsi (vuosikausien ajan) yksinomaan hevosemakkaraa. Muttapalatkaamme porttiin. Kun vapaus viimeinkin koitti itäsaksalaisille, pääsivät juuri vapautuneet nahkapäänatsit vihdoinkin hillumaan kaduilla ja toreilla. Missä ne olivatkaan piileskelleet kaikki nämä vuodet? Olipa miten oli, niin minun porttiini maalattaisiin aikamme kuuluisuuksien kuvia, ja sijansa saisivat mm. **Urho Kekkonen, Che Guevara, Salvador Dali, Martti Ahtisaari, Fernandel, Marx, Engels ja Jung**, ja muuan logo, jolle ei sitten löytynytäkään sitä projektia. Kuvien valinnassa tärkeää olisi se, ettei suurin osa tavallisista ihmisistä tuntisi henkilökohtaisesti ainakin jonkun näistä aikamme ikoneista, ja joukon heihin liittyviä juttuja ja legendoja. Tavallinen ihminen ei näet uskalla *edustaa itse itseään*, vaan antaa tehtävän rutinoituneille ikoneille. Näemme, että minun sisään tuloportissani on tavoiteltu nimenomaisesti aikamme tyhjöpäisyyden, ja tyhjänpäiväisyyden ideaalia, kuten **Andy Walholin** taiteessa, ja siten myös tiettyä kioskikirjallisuuden ja halpatuotannon henkeä. Tärkeää on myös tietty piittaamattomuus todellisuuden ehdoista ja järkevyydestä, eli juuri tällaisessa maailmassa joku voi mennä tiikerin häkkiin, ja tulla raadelluksi, sillä *performanssitaiteen* alttarille täytyy uhrata kaikki mitä nyt kenelläkin on sille antaa. Tulee mieleen eräs **Asterix** -sarja, jossa tämä osallistui **Obelixin** kanssa kokeilevaan teatteriin. Roomalaiset sotilaat keskeyttivät näytönnön (**Obelixin** mölättyäessä *sanomanaan*, että roomalaiset olivat hulluja) ja niinpä koko teatteriseurue vietiin vankikärryissä Rooman Colosseumille. Eräs näyttelijöistä oli aivan haahkeissaan, ja hoki, että että se olisi jotakin suuremmoista; *siellä olisivat leijonat ja kaikki!* Mainosvärit ovat tällaiseen se ainoa oikea valinta. Tällaisessa maailmassa

voidaan rakentaa vaikka *pilvenpiirtäjä* keskelle maalaiskylää. Ei siinä mitään. Varsinkin yöaikaan, ja hämärässä nämä pylväät suorastaan pomppaisivat silmille kuin ajaisi kummitusjunassa, niinkuin mäntä joskus pomppaa munille, tai niinkuin joku juttu *johanpomppaa*, ja kukaan ei enää kässä mistä on kysymys. Savitaipaleen kasuava kansa alkaisi kutsua porttia todennäköisesti *Rantevuurin portiksi*, joka aika pian lyhentyisi *Raneksi*. Sen tunnuslauluna voisi olla: *Kolmas luokka, mutta ekaluokan rantevuu!* Ja nuorisoin sanoisi: Hei, mennään *Ranelle!* Siellä syötäisiin ryynimakkaroita ja leikittäisiin *jyskää* ja *läjää*, ja muita lapsuuden riemullisia leikkejä.

Arbeit Macht Frei -kilpailuversio

Olen muodostanut yhdenmiehen raadin, ja valinnut parhaaksi ehdotukseksi netistä bongaamani idean, joka siis on jonkun muun kehittänyt, ja jonka näette ylläolevassa kuvassa. Tässä korostuu se, että maaseudulla ei ole enää juuri kenelläkään tarjota tähdellistä työtä, ja siksi työ (tai sen puute) on tehnyt ihmisistä vihdoin vapaita. Sitä voi sitten asua vaikkapa pilvenpiirtäjässä, ja kanniskella juomavesiä hinkillä pitkin portaita, koska hissien käyttöön ei ole varaa.

Kärnäkosken linnoitus ja Partakoski

Savitaipaleen lähistöllä sijaitsee myös venäläisten aikanaan rakennuttama linnoitus. Näitä tehtiin useitakin suojaamaan Venäjän valtakuntaa Ruotsin agressioilta, mutta niille ei koskaan tullut varsinaista käyttöä, joten ne hylättiin. Vallit ovat vieläkin jäljellä, ja nyt sitä voi vaan sanoa, että on siinä kivi poikineen.

Partakoski

Lähellä Kärnäkoskea sijaitsee Partakoski, jossa oli hieman edellistä pienempi linnoitus. Minulle tämä paikka merkitsi aikanaan sitä, että Suomenniemen kirkonkylältä tuleva linkkari lakkasi viimeinkin veivaamasta ylös ja alas loputtomia mäkiä, ja sitä oltiin viimeinkin saapumassa Savitaipaleelle, josta lähtien mäetkin loivenivat, ja mutkat suoristuivat.